

„Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych – renowacja krypt grobowych w kościele i zabytkowych nagrobków na cmentarzu w Opinogórze”

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze to instytucja z długą tradycją, istnieje od 1961 r. Przez kilkanaście ostatnich lat Muzeum przeszło wielkie zmiany zgodnie z nowoczesnymi metodami zarządzania. Z placówki rozpoznawalnej na Mazowszu stało się instytucją o silnej marce, rozpoznawalnej w Polsce. Zrealizowano założenia przywrócenia w przestrzeni obiektów historycznie tu istniejących, które na skutek różnych niesprzyjających wydarzeń losu przestały funkcjonować (dwór, zabudowania folwarczne, oranżeria).

Oprócz przywrócenia w przestrzeni obiektów historycznie tu istniejących założeniem naszym było również stworzenie takich miejsc czy obiektów, które planowali Krasieńscy, ale z różnych przyczyn nie udało się ich zrealizować. Mowa tu przede wszystkim o bardzo ważnej inicjatywie wnuka poety Zygmunta – Adama Krasieńskiego, „który już niejednokrotnie składał dowody, jak umie cenić i szanować pamięć swego nieśmiertelnego dziada, zapragnął teraz widocznym sposobem uczcić jego niespożyte zasługi i wykuć w marmurze tę uduchowioną postać, która, jak gwiazda płomienna świeci na horyzoncie naszej poezji” (Teodor Żychliński, „Złota księga szlachty polskiej, t. XXVII, Poznań, s. 109). Sarkofag miał stanąć w kościele opinogórskim w związku ze zbliżającą się w 1912 r. setną rocznicą urodzin wieszczka. Z propozycją wykonania projektu tego dzieła Adam Krasieński zwrócił się do znanego polskiego rzeźbiarza Stanisława Romana Lewandowskiego. Projekt uzyskał aprobatę wnuka poety. Sarkofag miał być wykonany z kolorowego marmuru i umieszczony w zabyt-

kowym kościele w Opinogórze, gdzie w nawie bocznej znajduje się już wykuty w białym marmurze w 1841 r. sarkofag matki Zygmunta Marii Urszuli z Radziwiłłów Krasieńskiej, żony generała Wincentego hr. Krasieńskiego autorstwa włoskiego rzeźbiarza Luigiego Pampalonięgo. Ostateczny termin wykonania nagrobka został wyznaczony na sierpień 1908 r., jednak z powodu choroby

umarła w kwietniu 1822 r. zgodnie ze swoim testamentem, miała zostać pochowana w Opinogórze. Kościół nie był jednak na to gotowy – na kilka miesięcy (do października 1822 r.) jej ciało zostało złożone w kościele w Zegrzu. Jak możemy przeczytać w bogatej epistolografii Zygmunta Krasieńskiego, gdy wieszcz przyjeżdżał do Opinogóry trumna była zawieszona na łańcuchach: „(...) kaplica

Nagrobek Zygmunta Krasieńskiego wg projektu Stanisława Romana Lewandowskiego

i śmierci Adama Krasieńskiego nie udało się go zrealizować („Spotkania z zabytkami” 11-12/listopad-grudzień 2012, str. 8-10, Magdalena Bral).

I tu konieczną – tytułem wprowadzenia do tematu – staje się krótka opowieść o kościele opinogórskim i jego kryptach.

Kościół o formie klasycystycznej rotundy, której architekt nie jest znany, ufundował w latach 20. XIX wieku generał Wincenty hrabia Krasieński, ojciec Zygmunta Krasieńskiego, który chciał stworzyć swoiste mauzoleum dla małżonki – wspomnianej już Marii Urszuli z Radziwiłłów Krasieńskiej. Gdy generałowa

i w niej grób matki mojej, w grobie trumna jej zawieszona jak lampa na łańcuchach w sklepieniu lochu wpojonych(...)”.

Krypty w opinogórskim kościele to nie tylko miejsce pochówku Marii Urszuli z Radziwiłłów Krasieńskiej, ale też Zygmunta Krasieńskiego, jego ojca – Wincentego, dziadków – Jana i Antoniny, synów – Władysława i Zygmunta, wnuków – Adama i Zofii, przyjaciółki Amelii Załuskiej, a także miejsce złożenia serca Mikołaja Bronikowskiego oraz szwoleżera Franciszka Girardota i prochów rodziców Piotra Krasieńskiego. Na przeciwległej ścianie do katakumb

wiszą trzy płyty wykonane z brązu przez Julesa Franceschigo w 1877 r., przedstawiające sceny z utworów Zygmunta Krasińskiego: „Psalmu dobrej woli”, „Irydiona” i „Nie-Boskiej komedii”.

Pod koniec XIX w. na „pielgrzymkę” do grobu poety wybrał się rezydujący jako gubernator w pobliskim Szulmierzu Stefan Żeromski.

Pisarz w „Dziennikach” tak relacjonował swoją wycieczkę do Opinogóry w dniu 22 sierpnia 1887 r.:

„(...) Stoi tam na drewnianych podstawach sześć drewnianych trumien. Pośrodku stoi wielka dębowa, zwykłego formatu – to trumna Wincentego. Obok tej – czarna, suknem obita, otoczona srebrną lamą, mająca kształt zwykłej podłużnej skrzyni, ściętej cokolwiek w głowach. Pośrodku płaskiego wieka przybita mosiężna tablica i dużymi literami wyryto na niej: „Zygmunt Krasiński †1859”. Nic więcej. Obok dużej trumny małego ojca – mała trumienka czarna wielkiego syna. Wiesz, że on tu leży, i dziwno ci, że to ten sam dumny, nieprześlągany wielki – w tej małej czarnej trumience. Głowa się usuwa na piersi, toczą się łyzy po twarzy (...).”

Niestety, krypty w podziemiach opinogórskiego kościoła, ze względu na swój stan zachowania, wymagały modernizacji. Muzeum to oczywiście dostrzegало i szukało środków finansowych, aby móc tego dokonać, a jednocześnie wykuć w marmurze cenotaf poety według wspomnianego już projektu sprzed 100 lat. Chcieliśmy również przy tej okazji poddać konserwacji wybrane 13 nagrobków na opinogórskim cmentarzu spośród ok. 30 o wartości historycznej i artystycznej pochodzących z XIX w. i początku XX w. Postanowiliśmy skorzystać z możliwości, jakie dawał Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej V „Gospodarka przyjazna środowisku” Działania 5.3 „Dziedzictwo kulturowe” Regionalnego

Nagrobek Mikołaja Gretee i nagrobek barona Franciszka Girardota przed rozpoczęciem projektu

Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020. Złożyliśmy wniosek, uzyskując uprzednio aprobatę współpracującego z Muzeum proboszcza parafii rzymskokatolickiej pw. św. Zygmunta w Opinogórze ks. ka-

i zabytkowych nagrobków na cmentarzu w Opinogórze”. W dniach 27 grudnia 2017 r. oraz 18 kwietnia 2018 r. podpisano umowy na dofinansowanie projektu z Województwem Mazowieckim, zgodnie z którymi Muzeum Roman-

Nagrobek Mikołaja Gretee, nagrobek barona Franciszka Girardota i Jana Kazimierza Trockiego po zakończeniu projektu

nonika Jarosława Arbata oraz zgodę biskupa płockiego ks. Piotra Libery, w konsekwencji czego otrzymaliśmy dofinansowanie projektu pn.: „Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych – renowacja krypt grobowych w kościele

tyzmu w Opinogórze otrzymało dofinansowanie projektu.

Zakończenie realizacji projektu przewidziano na dzień 28 czerwca 2019 r.

W pierwszej kolejności w 2018 r. wykonano prace konserwatorsko – remontowe na cmentarzu grzebalnym parafii

Krypty przed i po renowacji

rzymskokatolickiej pw. św. Zygmunta w Opinogórze, który decyzją nr 7/2/2008 z dnia 11 czerwca 2008 r. został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego.

Celem prac konserwatorsko – remontowych na cmentarzu było wyeliminowanie przyczyn i skutków niszczenia oraz degradacji nagrobków. Działaniom tym zostały poddane następujące nagrobki: ks. Alojzego Ludwika Chiariniego – nauczyciela Zygmunta Krasieńskiego, ufundowany przez gen. Wincentego Krasieńskiego, Franciszka barona Girardota – lekarza pułku szwoleżerów, Heleny z Hemmersów baronowej de la Haye – przyjaciółki matki Zygmunta i opiekunki małoletniego wieszczka, Katarzyny z Foglerów Rozpędowskiej – niani Zygmunta Krasieńskiego, pułkownika Tadeusza Wyleżyńskiego – adiutanta gen. Wincentego Krasieńskiego, Mikołaja Gretee – francuskiego kuchmistrza na dworze opinogórskim, rodziny Krzeczkwoskich (Rozalii z Iwanowskich i jej syna Aleksandra – lekarza), Stanisława Dunin-Wąsowicza – adiutanta Wincentego, Stanisława Krynickiego – zarządcy dóbr Krasieńskich, ks. Wiktora Mościckiego – proboszcza opinogórskiego, Karola Jeżewskiego – wójta gminy opinogórskiej, Jana Kazimierza Trockiego – masztalera Krasieńskich, Jana Nowickiego – nadleśniczego ordynacji Krasieńskich.

W ramach projektu zostały również podjęte w 2018 r. działania związane z konserwacją i modernizacją podziemi kościoła w Opinogórze.

Odwodniono krypty, poddano renowacji bądź konserwacji tynki, posadzki, drzwi, a także schody zejściowe, płyty upamiętniające Zygmunta i Adama Krasieńskich, Edwarda Krasieńskiego oraz płyty ilustrujące sceny z utworów Krasieńskiego. Działania konserwatorskie dotyczyły również jedenastu marmurowych płyt inskrypcyjnych przykrywających nisze grobowe rodziny Krasieńskich, w tym wieszczka Zygmunta oraz czterech metalowych płyt inskrypcyjnych.

W pomieszczeniu numer 5 powstała sala, w której jest wykorzystywany sprzęt multimedialny. W ten sposób nie jest naruszana strefa ciszy, będąca naturalną w miejscu spoczynku. Przygotowana prezentacja przedstawia historię kościoła, podziemi grobowych i cmentarza. Zostały tu ustawione cztery drewniane ławki,

Popiersie Wincentego Krasieńskiego

w celu zapewnienia komfortu turystów podczas oglądania prezentacji. Zastosowano urządzenia do odtwarzania prezentacji. Ponadto w sali przed tym po-

Infokiosk

mieszczeniem umieszczono infokioski z prezentacją przybliżającą historię miejsca.

Obiekt doposażono w odpowiednie rozwiązania techniczne zwiększające bezpieczeństwo zabytków (np. instalacje

oświetlenia awaryjnego, kierunkowego, przeciwporażeniowego).

Najważniejszym elementem projektu było wykucie w białym marmurze pochodzącym z Carrary nagrobka wieszczka Zygmunta Krasieńskiego (ta część projektu została zrealizowana w 2019 r.). Nagrobek ten, będący kopią oryginalnego modelu nagrobka według projektu z początku XX w. wspomnianego już polskiego rzeźbiarza, został umieszczony w krypcach opinogórskiego kościoła. W podstawie nagrobka znajduje się: półleżąca postać poety, płaskorzeźba rycerza, płaskorzeźba oracza.

W ramach projektu wykonano także kopie ze sztucznego kamienia popiersi przedstawiających członków rodziny Zygmunta Krasieńskiego: Marii z Radziwiłłów Krasieńskiej, Adama Krasieńskiego, Wincentego Krasieńskiego, Antoniny z Czackich Krasieńskiej, Edwarda Krasieńskiego.

W celu przywrócenia historycznej komunikacji między zespołem pałacowo-parkowym a kościołem i cmentarzem został wykonany fragment ogrodzenia z bramką.

Stworzono także informację wizualną, a trasę zwiedzania oznaczono.

Żywimy nadzieję, że wszystkie powyżej wymienione działania doprowadzą

do zaistnienia Muzeum w przestrzeni publicznej nie tylko Opinogóry, Mazowsza, Polski, jak to ma miejsce obecnie, ale również Europy, a nawet dalej idąc – świata.